

Београд, 21. август 2022.

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

На седници Наставно-научног већа Филозофског факултета Универзитета у Београду, одржаној 23. јуна 2022. године, образована је комисија за оцену и одбрану докторске дисертације РАДОСЛАВ М. ГРУЈИЋ И ЊЕГОВ ДОПРИНОС ОЧУВАЊУ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА СРПСКОГ НАРОДА, коју је поднео Владимир Р. Радовановић, дипломирани историчар уметности. За чланове комисије изабрани су др Миодраг Марковић, редовни професор Филозофског факултета у Београду, у својству ментора, др Драган Војводић, редовни професор Филозофског факултета у Београду, проф. др Миодраг Ковић, редовни професор Филозофског факултета у Београду, др Милан Попадић, ванредни професор Филозофског факултета у Београду, и др Владислав Пузовић, ванредни професор Православно-богословског факултета у Београду.

Пошто су чланови комисије прочитали дисертацију, подносе Већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

Рукопис докторске дисертације Владимира Р. Радовановића посвећене доприносу протојереја ставрофора проф. др Радослава Грујића очувању културног наслеђа српског народа садржи 351 компјутерски сложену страницу текста с пратећим научним апаратом и скраћеницама. Дисертација је подељена на седам глава од којих су неке издељене на поглавља и подпоглавља. Почиње уводним делом у коме су истакнути циљеви дисертације и наведени извори коришћене архивске и непубликоване грађе, а завршава се сажетим закључком и списком литературе.

У глави названој *Биографија* (стр. 17–22) наведени су сви фактографски подаци из биографије Радослава Грујића од његовог рођења до смрти (1878–1955), до којих се

дошло у току истраживања, као и опште друштвене околности које су утицале на развој Радослава Грујића, попут породице и средине у којој је живео.

У трећој глави, под насловом *Школовање* (стр. 23–30), обрађене су прилике у којима се Грујић образовао, као и главни утицаји на његово формирање као научника. Дати су одговори на сва важнија питања у вези са проблематиком везаном за ову главу: које је школе Грујић похађао, шта је током школовања код њега изазивало највеће интересовање, које му је све предности донело у научно-истраживачком раду његово мултидисциплинарно образовање и познавање осам страних језика, с којим се све научно истраживачким методама сусрео током школовања, а које је касније у раду користио итд.

У наредној глави, названој *Катихетска и свештеничка служба и почеци научног рада Радослава Грујића* (стр. 31–55), анализиран је период непосредно после Грујићевог школовања, када се он кроз праксу формира као научник. Обрађени су: његова сарадња са Димитријем Руварцем, одлазак у Бјеловар, где као катихета и свештеник долази у директан контакт са српским споменицима културе на подручју Славоније и Хрватске, њихово проучавање и почетак делатности на сакупљању културно-уметничких предмета. Та делатност ће га пратити до краја живота, нарочито на прикупљању рукописних и старих штампаних књига.

Пета глава, најобимнија у тези, носи наслов *Међуратни период* (стр. 55–232) и подељена је на девет поглавља. У њој се аутор бави околностима које су наступиле после ослобађања Скопља и узрастања турске касабе у административни, научни и културни центар тадашње Јужне Србије. У првом поглављу *Оснивање и рад на Филозофском факултету у Скопљу* обрађени су подаци везани за оснивање наведеног факултета и Грујићева улога у томе. Пружа се осврт на све делатности које је, поред образовне, овај факултет вршио у првим данима свог оснивања, које је предмете и семинаре Грујић држао, која су све његова задужења била на почетку као ванредног, а касније и као редовног професора, два пута бираног за декана. Друго поглавље тиче се *Музеја Јужне Србије - оснивања и историјата* и у њему се обрађује Грујићева заслуга за оснивање Музеја Јужне Србије. Даје се одговор на сва питања везана за делатности које је тај музеј покривао, ко су били запослени, на којим су се локацијама у граду Скопљу налазила појединачна одељења Музеја и како је текао процес њиховог оснивања, које је све послове Музеј обављао, с ким је Грујић као управник сарађивао, какво је било његово лично ангажовање на изради закона о култури и заштити културних споменика, изради прописа и Закона о музејима и др. Указује се на Грујићев

допринос развоју копистике фресака и систематском фотографисању покретних и непокретних споменика културе, као и о прикупљању етнографске грађе и грађе везане за све оно што се данас назива нематеријалним културним наслеђем, у чему је Грујић био далеко испред свог времена. На крају следи осврт на издавачку делатност Музеја Јужне Србије. Посебни сегменти ових поглавља тичу се: *Етнографско-антрополошког одељења*, његових достигнућа као суштинских за очување етнографског материјала на простору Јужне Србије; *Зоолошког одељења* важног за презентовање флоре и фауне Јужне Србије; *Ратног (Војног) одељења* којим је Грујић Музеј Јужне Србије заокружио као установу културе која покрива све области уметности и људске делатности, па и оне који се тичу ослободилачких ратова везаних за то поднебље како би се будући нараштаји могли упознати са херојским наслеђем српског народа; *Копистике и моделарства*, где се указује на Грујићев допринос првом познатом систематски организованом копирању фресака и изради модела цркава и манастира у циљу музеолошког презентовања непокретног културног наслеђа; *Црквеног Музеја у Скопљу* у коме је приказан ток оснивања и развоја Црквеног музеја у Скопљу и развоја музеологије у црквеним установама културе и Грујићевог доприноса њиховом раду; *Археолошке делатности*, где су обрађени сви Грујићеви археолошки подухвати, од првог за који се заинтересовао – у Пишкопеји у Албанији, до поновног покретања истраживања Стобија, покретања ископавања у Суводолу, ископавања старог Скопља, археолошког истраживања на рушевинама манастира Бањске код Косовске Митровице, с најдетаљнијим освртом на ископавања Светих Арханђела код Призрена у посебном сегменту овог поглавља; *Скопског научног друштва*, у коме се дају одговори на питања како је текло оснивање друштва, које је задатке поставило испред себе, која је улога Радослава Грујића у његовом оснивању уз анализу правила и устројства друштва, домаћих и страних чланова и сарадника друштва, годишњих скупштина друштва, као главног културног стожера који је окупљао људе различитих профила образовања; и на крају *Гласника Скопског научног друштва*, чији је оснивач и главни уредник био Радослав Грујић.

Шеста глава дисертације подједнако је обимна и носи наслов *Београдски период* (стр. 233–336). Она обухвата седам поглавља. Уводни део бави се разлозима Грујићевог преласка из Скопља у Београд и његовим позиционирањем у овој средини. Даље се испитује Грујићева сарадња с различитим научним институцијама и истраживачима престонице. У оквиру поглавља *Оснивање Музеја српске православне цркве* излаже се историјат тог Музеја од тренутка оснивања и постављања Грујића за

управника до његовг пензионисања. Анализира се Грујићева улога у оснивању те институције, као и активности које је Музеј спроводио под његовом управом. Поглавље *Други светски рат и старање о културним добрима у ратним приликама* садржи уводне тезе о околностима насталим почетком рата а потом се разматрају околности у којима Грујић дочекује Други светски рат, са освртом на које пројекте је започео али их је рат прекинуо. У поглављу је обрађено бомбардовање Народне библиотеке Србије, анализирана Грујићева брига о предметима у Музеју Српске православне цркве и Патријаршијском Музеју, његова сарадња на прављењу цивилног и културног плана, као и учествовање у културном животу града Београда. Посебно је проучена Грујићево обилажење фрушкогорских манастира током усташке окупације, спасавање моштију и реликвија и њихово доношење у Београд. У поглављу *Послератни период: трагање за несталим културно-уметничким благом српског народа у току рата* описане су нове околности које су наступиле у послератном периоду, нарочито однос нових власти према Грујићу. Размотра се и питање да ли је Радослав Грујић био осуђен од нових власти на губитак националне части. Важан део поглавља бави се Грујићевим радом у Комисији за повраћај културних добара које су Усташе током рата однеле у Хрватску и делатношћу на пописивању штете учињене на културним споменицима током рата. Нарочито детаљно су обрађени и истражени сви подаци у вези с радом комисије за враћање културних добара из Хрватске у Србију. У поглављу *Проучавање и пописивање српских споменика културе на територији Хрватске 1948–1955* анализирају се активности које је Радослав Грујић као дописни члан САНУ и научни сарадник историјског и археолошког института Српске Академије Наука спроводио на подручју Далмације и Славоније у сарадњи са другим истраживачима. Последња два поглавља тичу се Грујићевог рада на *оснивању Музеја Срба у Хрватској* и његових активности у последњој етапи живота.

Завршна, седма глава дисертације тиче се заоставштине Радослава Грујића (стр. 336–344). У њој је обрађено питање Оставине коју је Грујић завештао Музеју Српске православне цркве. Разматра се Грујићева сакупљачка делатност, као и начин на који се кроз поменуто Оставину сагледава његово научно интересовање, али и његов утицај на поједине савремене истраживаче.

У закључку рада (стр. 344–350) укратко су поновљене најважније тезе и претпоставке које су проистекле из исцрпног истраживања.

Докторска дисертација Владимира Р. Радовановића представља методолошки добро постављену и истраживачки заокружену студију. Широка упућеност у изворе из

десет архива у земљи и региону, као и познавање шире литературе, омогућила је аутору да се упусти у засновану расправу о теми дисертације. С друге стране, сложеност и обимност задатка пред којим се нашао ставила су га пред изазов савладавања и структурирања података прикупљених у току вишегодишњег истраживања. Рад је у целини доведен до резултата који у потпуности одговарају захтевима који се постављају пред кандидата за стицање звања доктора историје уметности. Штавише, може се слободно рећи да је кандидат у својој тези вишеструко проширио и унапредио знања о Радославу Грујићу и његовом доприносу очувању културног наслеђа српског народа. При томе су, што је посебно важно, први пут објављени многи архивски извори који бацају ново светло на разматрану проблематику.

Због свега наведеног задовољство нам је да Наставно-научном већу Филозофског факултета препоручимо да прихвати докторску дисертацију Владимира Р. Радовановића и кандидату одобри усмену одбрану.

У Београду, 21. августа 2022. године

др Миодраг Марковић, редовни професор
Филозофског факултета у Београду

др Драган Војводић, ванредни професор
Филозофског факултета у Београду

др Миодраг Ковић, редовни професор
Филозофског факултета у Београду

др Милан Попадић, ванредни професор
Филозофског факултета у Београду

др Владислав Пузовић, редовни професор
Филозофског факултета у Београду